
Contribuții documentare referitoare la situația administrației județului Năsăud (1928-1929)

Adrian ONOFREIU

Cuvinte cheie: administrație, județul Năsăud (1928-1929); economie; culte-învățăământ; administrație, zootehnie, căi de comunicație, sănătate, silvicultură.

Schlussworter: Kreis Bistritz-Nassod (1928-1929); Ökonomie; Kultus und Erziehungswesen; Verwaltungs und Zootechnik, Verkerswesen, Gesundheitswesen, Forstwissenschaft.

Evoluția administrației în perioada interbelică a fost definită ca un proces sinuos și continuu. Necesitatea unei organizări unitare, care să topească într-un creuzet comun diferitele reglementări, atât cele din Vechiul Regat cât și ale provinciilor unite în anul 1918, a determinat o efervescență stimulatorie în domeniu. Fie prin reglementări fundamentale (Constituția din 1923), sau prin legi organice (Legea de organizare administrativă din 1925), a fost definită concepția de organizare administrativă a statului național român unitar.

În acest proces, relația biunivocă dintre autoritățile centrale și cele locale – pe diferite paliere organizatorice – a reprezentat o constantă a politicilor în domeniu. De aceea, și mărturiile relative la acest subiect au fost consistente și s-au concretizat în documente de sinteză elaborate de ambele părți aflate în procesul de relaționare.

Dacă până acum am reliefat aspecte relative la subiectul enunțat¹, în continuare oferim o analiză documentară a „mersului” administrației locale, la „cumpăna” dintre cele două reglementări majore în domeniu, legea de organizare generală a administrației (1925) și cea de organizare a administrației locale (1929).

Chiar dacă sinteza administrativă a anului 1932² a avut la bază valorificarea informațiilor conținute în rapoartele diferitelor servicii județene, concretizată în raportul înaintat de instituția prefecturii către consiliul județean, acest document a fost, în mod evident, influențat de „retușurile” inevitabile, pentru a oferi un material „acomodat” cerințelor timpului.

De aceea, documentele pe care le prezentăm în continuare conțin informațiile primare ale serviciilor din subordinea Consiliului Județean Năsăud. Ele au fost întocmite în baza prevederilor legislative de organizare a instituției. Înființarea acesteia a fost prevăzută în legea administrativă din 1925, dar a devenit efectiv funcțională abia începând cu anul 1927³. Consiliul județean a fost creat ca un organ colegial, deliberativ, ales al județului ca unitate administrativă descentralizată, care lucra în două sesiuni plenare și altele, extraordinare. Activitatea acestuia se baza pe eligibilitatea membrilor, dreptul de inițiativă în probleme locale și a

1 Vezi principalele titluri la Adrian Onofreiu, „Contribuții documentare privind situația județului Năsăud în perioada interbelică. Anul 1932”, în *Revista Bistriței*, Bistrița, XXVII, 2013, nota 1, p. 239. Pentru raporturile dintre puterea centrală și cea locală – prefect politic și prefect administrativ – vezi *Ibidem*, nota 2.

2 Pentru comparație, vezi și raportul lui Alexandru Pălăgeșiu, președintele delegației Consiliului Județean sub titlul „Expunerea situației județului Năsăud pe anul 1930”, în *Gazeta Oficială a județului Năsăud*, Bistrița, anul XXIX, nr. 5, 16 februarie 1931, pp. 37-48.

3 Prima ședință de constituire a avut loc la data de 25 ianuarie 1927; apud. Adrian Onofreiu, Octavian Baci, Iosif Redl, *Consiliul Județean Bistrița-Năsăud (1925-2016)*, Ed. Charmides, Bistrița, 2016, p. 39.

avut ca menire principală aceea de a aduce actul administrativ mai aproape de populația căruia i se adresa și a cărui beneficiar era⁴. Între sesiunile ordinare administrația județului era condusă de Delegația Permanentă. Consiliului județean, întrunit în sesiuni ordinare i se prezentau rapoartele de activitate ale diferitelor comisii, pe domenii de activitate: comisiunea administrativă, financiară și de control, de lucrări publice, economică, a cultelor și învățământului.

Documentele au fost prezentate în ședințele ordinare, din 29 martie 1928⁵, extraordinară, din 1 noiembrie 1928⁶ și ordinară, din 27 martie 1929⁷.

Ele cuprind principalele aspecte din activitatea serviciilor județene, înaintate comisiilor de specialitate din cadrul consiliului județean. Aflăm astfel mărturii interesante despre situația din varii domenii:

- a. economic: dominat de consecințele nefaste ale războiului, prin secătuirea resurselor umane și materiale și lipsa banilor, pentru a cărui neajunsuri trebuia contractat un împrumut extern, garantat prin „munca fiecăruia, respectul față de lege și ordinea interioară”;
- b. culte și învățământ: domeniu reprezentat de culte (biserica), școală: de la nivelul „grădinilor de copii”, apoi, primare, secundare, normale și confesionale, de arte și meserii, licee, toate, de stat și particulare, frecvența și gradul de promovabilitate; reuniuni și asociații: ASTRA-Despărțământul Năsăud, reuniunile femeilor române și săsești, cercurile misionare ale preoților, cercurile culturale ale învățătorilor;
- c. administrație: caracterizată prin lipsa regulamentului de aplicare a legii din 1925, slaba pregătire a funcționarilor, mișcări ale personalului, influența structurilor superioare și validarea conturilor de gestiune a localităților doar până în anul 1927;
- d. zootehnie: cu activitate concretizată prin înființarea Comisiunii zootehnice (1924), cumpărarea de reproducători, organizarea expozițiilor de animale și a prelegerilor populare, ca și crearea unui lot de 36 ha, pentru asigurarea reproducătorilor pentru bovine din rasele Pfingzgau și Siementhal;
- e. căi de comunicație: constituite din „șosele” naționale, aflate într-o situație generală rea, datorită „alocării bugetare mici pentru împietruire”, iar cele județene, într-o stare atât de rea, „încât sunt expuse la distrugerea totală, iar circulația va fi întreruptă”, alocarea a 50% din cheltuieli pentru personal, ca și elaborarea unui program de lucrări pentru perioada 1928-1936;
- f. serviciul sanitar: cu o activitate normală și combaterea epidemiilor de scarlatină și pojar, ca și a bolilor sociale: cancer, conjunctivită granuloasă, sifilis, înregistrarea sporului natural al populației, ca și măsuri de asistență socială.

Toate conturează imaginea de ansamblu a structurii județului Năsăud. Sunt expuse, în primul rând lucrurile pozitive, definite de străduința îmbunătățirii activității funcționarilor din administrație, menținerea în stare relativă de utilizare a căilor de comunicații – „șosele județene, vicinale și comunale” – asigurarea unei stări satisfăcătoare a sănătății animalelor, în beneficiul consumatorilor variilor lor produse, timidele încercări de dezvoltare a activităților industriale și comerciale, preocuparea pentru administrarea și exploatarea în regim silvic a fondului forestier, asigurarea controlului asupra stării de sănătate a populației și combaterea bolilor epidemice sau contagioase, gestionarea problemelor învățământului – pe toate palierele organizaționale –, a cultelor și sistemului asociativ.

Pe de altă parte, documentele conțin, chiar și datorită „autocenzurii” impusă de statutul/funcțiile celor care le-au realizat, numeroase aspecte negative, referitoare la precaritatea resurselor financiare, care determina politici publice la limita acceptabilității, transpuse în situația precară a căilor de comunicații, supuse deselor inundații și deteriorări, care reclamau investiții continue în prunduire și pietruire, singurele moda-

4 *Ibidem*, p. 33.

5 Raport prezentat la punctul nr. 7 al ședinței de Anastasiu Bejan, care a prezentat situația economică a diferitelor ramuri ale județului: zootehnică, a Consilieratului Agricol (instituția creată pentru aplicarea Reformei Agrare din anul 1921), Direcțiunea Regională Silvică, Camera de Comerț și Industrie – Secția Bistrița; *Ibidem*, p. 48.

6 Când s-a luat act de rapoartele prezentate de Grigore Pletosu, privind starea învățământului și a cultelor (pct. 13), George Linul, privind starea administrației județene și a comunelor din județ (pct. 17), *Ibidem*, pp. 50-51.

7 A fost consemnat documentar doar raportul asupra stării de sănătate și igienă, prezentat de Simion Turcu (pct. 9), dar înțuim noi, au fost „asumate” și prezentate cele referitoare la situația asupra șoselelor și lucrărilor publice (pct. 8), a situației diferitelor ramuri economice, comerciale și industriale din județ (pct. 9), prezentate de Atanasie Bejan; *Ibidem*, p. 54.

lități de conservare a lor; frecvența școlară redusă și rata mare a abandonului școlar, în favoarea muncilor gospodărești; relații autarhice în cadrul producției industriale și a schimburilor economice; dezvoltarea submediocră a întreprinderilor economice și preponderența micilor inițiative particulare, toate determinate de consecințele în plan uman și material ale războiului; greutățile privind administrarea în beneficiul populației a bogatului fond forestier al județului, problemele din sistemul administrativ, care încerca să se racordeze la criteriul fundamental al perioadei, acela al *practicii unitare*.

În sinteză, o imagine de ansamblu a administrației locale, care încerca să-și croiască propriul drum, comparativ cu obligativitatea relaționării cu instituțiile statului, a căror activitate era coordonată și supravegheată de prefectură⁸.

În același timp, documentele⁹ arată și progresul - atâta cât a fost îngăduit de realitățile vremii - în cadrul județului Năsăud, într-o perioadă caracterizată de trăsătura generală fundamentală la scara întregii țări, aceea a *marilor așteptări*.

1.

Comisia economică județeană

Către Onor Consiliu Județean

Considerând timpul scurt de când județul nostru funcționează în conformitate cu noua lege administrativă, secția economică nu poate arăta rezultatele activității sale în această sesiune; ținând cont însă că suntem la începutul activității și că datorința noastră este de a depune toate forțele noastre de muncă pentru a asigura economiei noastre din județ o dezvoltare cât de poate de mare, atât în interesul proprietarilor cât și în interesul țării, ne permitem a Vă arăta situația actuală a diferitelor ramuri economice, comerciale și industriale!

Aceste date, pe care le-am procurat de la diferite servicii existente și pe care le voi citi, vor servi ca punct de plecare a activității secțiunii noastre, astfel că, la expirarea termenului pentru care am fost aleși, să putem arăta rezultatul muncii noastre, pe care noi ni-l dorim, altfel să fie cât se poate de mulțumitor pentru populația noastră din județ și ca urmare, satisfăcător și pentru noi.

În urmare, citesc următoarele rapoarte:

1. A Comisiunii Zootehnice județene;
2. A Consilieratului agricol;
3. A Direcțiunii Silvice;
4. A Camerei de Comerț și Industrie din Cluj-Secția Bistrița.

După ce ați ascultat în consiliu conținutul fiecărui raport în parte, desigur ați rămas cu impresiunea că, poate nu merg lucrurile chiar așa cum ar trebui să meargă, fie că produsele economice nu se plătesc bine, fie că sunt puțini bani și totuși, scumpi, fie că sunt impozitele mari, etc, etc.

Recunoaștem și noi că este încă mult de dorit și că, și în viitor, ori cât de strălucit ar fi el, se va cere din ce în ce mai mult! Diferența între o dorință și cealaltă este numai aceea, că azi se cere din toate păturile societății, ca, cu (sic!) toții să ajungem și la o mulțumire materială, pe lângă cea sufletească; în viitor însă, se va cere mai mult, deoarece poporul nostru dispune de calități superioare în toate direcțiile și, validitându-se acele calități, cum credem că se vor și valida, urmează în mod natural, că-și vor reclama și recompensa meritată, prin urmare, vor trebui să urmeze și se vor afla și crea și noile izvoare de câștig.

Reîntorcându-mă la conținutul rapoartelor ce le-am citit, doresc să fac o mică analiză asupra vieții noastre economice din județ și să scot la iveală principiile care au determinat aceste cauze.

Este bine știută și cunoscută situația poporului românesc din Ardeal și astfel, și a județului nostru din timpurile dinainte de război, asupra căreia nu insist, fiindcă nu este român adevărat, căruia să-i pară rău după ea. Mă opresc puțin asupra timpurilor din cursul războiului mondial, în care românii noștri și-au luat partea leului pe toate fronturile posibile, iar acasă, în vetre, nu au rămas decât bătrânii neputincioși, femeile

8 Vezi pe larg la Adrian Onofreiu, Ana-Maria Băndean, *Prefecții județului Năsăud (1919-1950; 1990-2014). Ipostaze, imagini, atitudini*, Ed. Charmides, Bistrița, 2014.

9 Prezentate în ordine cronologică și pe domenii de activitate, pentru anii 1928-1929. La sfârșitul fiecăruia am precizat sursa de proveniență; intervențiile noastre s-au rezumat în a explica unii termeni sau a extinde aria informațională.

și copiii. De sine înțeles, că aproape toate gospodăriile s-au nimicit, pierind pe fronturi puterile viguroase de muncă, iar de acasă, s-a rechiziționat totul, animale, care, bucate, și puținul ce a rămas, s-a consumat între timpuri pentru susținerea femeilor și neputincioșilor, ce au mai putut rămâne la vetre.

Românii nu pot spune că au fost tratați cu aceleași măsuri, cu care au fost tratate celelalte naționalități conlocuitoare, ba, chiar din contra, pot afirma cu destulă amărăciune, că pe spatele și munca lor, s-au ridicat totdeauna, alții!

Frații din Vechiul Regat, în cursul războiului mondial, au suferit chiar mai mult ca noi, fiindcă în scurtă vreme li s-a ocupat aproape 4 din 5 părțile țării! În teritoriile ocupate se susține, de regulă, un regim de exploatare și nimicire, iar războiul purtat contra lor a fost război de exterminare.

A sosit, în fine și timpul de eliberare; acel timp însă ne-a aflat, deși pe deplin mulțumiți sufletește, însă săraci și fără mijloace de a ne putea reface.

Deși nu se poate, nici pe departe, compara situația de azi cu aceea imediată de după război, totuși, lipsa de mijloace s-a menținut până în zilele de azi! Ce a nimicit războiul, nu s-a putut reface la repezeală, rămânând țara noastră în foarte multe obligăminte materiale.

Nu este nimic mai ușor decât a critica, cu atâtă însă este mai greu a arăta și dovedi calea cea mai bună a refacerii.

După cum ați observat din cele citite, înainte statul a pus baza creșterii vitelor și a cultivării rațional, ținând cont că țara noastră este o țară agricolă și după posibilitate, a pus și mijloacele la dispoziție; cu toate acestea, lipsește mașinăria principală, și anume, banul! Se resimte aceasta în economie, în comerț, industrie, se resimte peste tot și cu toții, cerem bani, bani și iarăși, bani! Am rămas săraci după război, apoi, am avut produse destule pentru valorizare, străinătatea a știut însă să ne speculeze cum a vrut, fiindcă ea avea banul! Astfel, produsele noastre s-au dus și, în loc să câștigăm, am pierdut din nou.

Germania, care a fost un debușeu principal pentru produsele noastre, și-a făcut valută de aur, vânzându-și moneda veche și fără valoare, pe monede bune! Între cei mulți care au păgubit din nou, a fost și România.

America a dominat lumea cu dolarii săi și a stors totul de la celelalte țări. Am crezut cu toții și vor mai fi care încă tot mai cred, că în aceste țări bunătatea curge râu! Faptul este că, în urma valutei lor au pus în mișcare toate fabricile și au produs mărfuri cu nemiluita, crezând că țările pe care le-au sărăcit odată, vor fi silite să cumpere produsele lor, dar s-au înșelat!

Atât Germania cât și America închid mereu fabricile și pe lucrători îi lasă în voia sorții, deoarece au produs atât, încât nu mai au cui vinde; deci, se înecă în răul propriu!

Prin urmare, este întrebarea, dacă țării noastre îi mergea mai bine forțându-și cu ani înainte, o valută de aur, sau, nu?

Pentru a ajunge la ban nu este decât singură posibilitate, și anume, a cere împrumut de la cei ce au!

Este problema cea mai grea, întrucât nici împrumutul nu-l poți primi cu orice condiție! Sunt oferte destule, care însă nu au altă țință, decât să ne îngenunchie din nou!

Domnilor consilieri! Conducătorii acestei țări, din ori care timpuri, au dat dovadă destulă, că-și iubesc țara. Nu presupunem altfel, nici despre cei de azi și, nici despre cei care vor urma!

Garanța împrumutului de care țara noastră are lipsă o formează munca fiecăruia, respectul față de lege și ordinea internă. Aceste trei formează mănunchiul garanției noastre, morale și materiale. Și conducătorii țării, în baza acestor garanții, credem că vor ști să-și facă datorința și, la timpul potrivit, vor solicita și primi împrumuturi în astfel de condiții, care numai spre binele tuturor, vor fi!

Cu acestea, închei raportul secțiunii economice județene pentru această sesiune a Consiliului Județean, cu rugarea să-l luați la cunoștință, în credința că, la anul, să putem prezenta alt, raport, mai îmbucurător.

31 martie 1928.

Atanasie Bejan.

A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-nr. bază*, d. 4.528/1929, ff. 12-13.

Onorat Consiliu Județean

Comisiunea Cultelor și a Învățământului din Delegația Permanentă are onorul a prezenta pentru sesiunea ordinară de toamnă 1928 a Consiliului Județean, următoarea

Dare de seamă (Raport)

Comisiunea Cultelor are între atribuțiile sale, îndatorirea ca să studieze și îngrijească latura culturală a populației din județ. Factorii culturali sunt Cultul, prin Biserică, Școalele, după deosebitele categorii, Reuniuni, Asociațiuni și alte instituțiuni culturale.

Biserica, ca așezământ autonom confesional, se conduce și dirijează prin Autoritățile bisericești.

Școalele din județ, după categoriile lor, funcționează ca grădini de copii, școale primare, secundare, normale și școale confesionale. Școalele din județ sunt cu învățământul statificat – școale de stat și școale ale minorităților – particulare.

I. Populația județului și întinderea.

Județul Năsăud are o întindere de 4.328 km². Cuprinde 110 comune rurale, 15 cătune și 2 comune urbane, cu o populație de 137.565 locuitori. Aceștia sunt 70% români, iar restul de 30%, sași, maghiari, evrei, țigani și alții.

II. Populația școlară.

După recensământul pentru anul 1927/1928, numărul copiilor în vârstă de școală, în toate localitățile din județ, au fost:

- de la 5-7 ani: 6.068;
- de la 7-16 ani: 18.822;
- de la 16-18 ani: 4271.

Specificați după caracterul localităților, copii în vârstă școlară au fost:

a) în comunele urbane Bistrița și Năsăud:

- de la 5-7 ani: 449;
- de la 7-16 ani: 2.120;
- de la 16-18 ani: 436.

Total, de la 7-18 ani: 3.005.

b) în comunele rurale:

- de la 5-7 ani: 5.619;
- de la 7-16 ani: 16.072;
- de la 16-18 ani: 3.835.

Total general, de la 5-18 ani: 26.156; bineînțeles, băieți și fete, la un loc.

În acest număr sunt cuprinși toți copiii în vârstă de școală din județ, fără privire la originea lor etnică sau la confesiunea lor, sau, la împrejurarea că, în ce fel de școală au fost înscriși, ori, de sunt înscriși preste tot, la vre-o școală. Nu sunt cuprinși aici elevii care au fost înscriși și au cercetat școale secundare, ori superioare – Universitate – ori școale profesionale de specialitate.

A. III. Numărul copiilor înscriși în școale primare de stat:

Din numărul copiilor, de 20.161, în vârstă de școală, de la 5-18 ani, cei înscriși în școale de stat au fost: în grădini de copii, 347, în școala primară propriu-zisă, cu 7 clase, 10.733, în școala de adulți, 4.992, în total, 16.002, număr care, în asemănare cu numărul celor obligați, pare prea mic. În realitate, nici 1% din copiii în vârstă de școală au rămas neînscriși, sunt însă înscriși în școale particulare și supra-primare. Relativ mai puțini, au fost înscriși în grădinile de copii, 219, în școalele primare, 2.178, în școalele secundare și profesionale, 2.210.

IV. Frecvența.

În ce privește frecvența celor înscriși în școalele de stat, au frecventat: regulat, 7.992 iar 26% au frecvența neregulată sau deloc.

Procentul celor care au urmat regulat în anul școlar 1927/28 nu e tocmai satisfăcător. Cauzele slabei frecvențe le reducem la următoarele:

a) nepătrunderea rostului școlii în păturile largi ale poporului;

- b) situația multor comune, mai cu seamă de munte, cu casele risipite la mari depărțări de școală;
- c) sărăcia multor părinți, care n-au cu ce să-și îmbrace și să-și întrețină copiii, încât sunt siliți a-i da de servitori, mai ales în timpul iernii. La acestea să mai adăugăm:
- d) lipsa sentimentului de datori al unor organe însărcinate cu încasarea amenzilor;
- e) lipsa sentimentului de datorie al unor învățători;
- f) nestabilitatea corpului didactic, provenită din sistemul nenorocit al transferărilor și detașărilor fără nici un rost. Majoritatea învățătorilor tineri schimbă locul din an în an, prin ce, se știrbește simțul de răspundere, care nu poate fi ca al unuia stabil într-un loc și răspunzător de felul cum se prezintă școala.

V. Elevi cu examen de absolvire.

După datele ce ne-au fost puse la dispoziție, s-a putu constata că la examenul de absolvire, 73 de școale au prezentat elevi în număr de 640, pe întreg județul. Dintre cei prezenți la examen au reușit 478, adică aproape 74%, semn că se poate face spor satisfăcător cu cei ce frecventează școala regulat.

VI. Școala de adulți.

În principiu, școala de adulți este o bună instituție în sine, urmând a delătura analfabetismul din popor și a-l aduce cât numai s-ar putea pe o treaptă mai demnă de omenimea veacului nostru. Cu toate acestea, rezultate mai mari, deși se fac toate eforturile pentru funcționarea regulată a acestor școli, nu se pot obține. Cauzele acestui neajuns pot să fie:

- a) lărgirea bruscă a legii învățământului primar de la 15-18 ani, fapt ce a nemulțumit pe părinții care-și folosesc adulții la lucru și gospodărie;
- b) starea mizeră a poporului care-l silește ca, după 12 ani să-și dea copiii în serviciu străin, ca să poată trăi;
- c) gospodăriile de munte unde băieții sunt ocupați iarna-vara, cu îngrijirea vitelor;
- d) faptul că aproape majoritatea școalelor sunt numai cu câte un învățător, care prea încărcat fiind cu școala de 7 clase, e bun bucuros, să scape de adulți. Așa stând lucrurile, scopurile școalei de adulți, sau nu se atinge deloc, sau, numai în mică măsură.

B. Școalele minoritare.

În cele 110 comune rurale, 15 cătune și 2 comune urbane ale județului, dintre cei 137.365 locuitori, sunt 95.548 români (69,56%), 22.517 germani (sași, 16,39%), 7.492 maghiari (5,45%), 8.136 evrei (5,92%) și 3.672 țigani și alte naționalități (2,68%). Rotund, are județul 70% români și 30% neromâni.

După recensământul din 1927/28, copii în vârstă de școală minoritari: germani-sași, 3.560, maghiari, 1.599, evrei, 1.425, alte naționalități, 565.

Pentru acest număr de elevi sunt grădini de copii, 3, toate, confesionale ev-lutherane cu limba germană și anume, 2 urbane în Bistrița și 1 în Lechința;

- a) școale primare susțin germanii 35, cu limba de predare germană;
- b) maghiarii au 10 școale cu limba de predare maghiară și anume, 7 confesionale reformat, 2 romano-catolice și 1, ev-lutherană;
- c) evreii au o singură școală israelită în Bistrița, cu limba de predare română.

C. Școale de alte categorii.

Pe teritoriul județului mai funcționează încă:

- a) licee pentru băieți, 3; 2 cu învățământ statificat și limba de propunere română, iar unul, evanghelic-lutheran confesional și limba germană;
- b) pentru fete, un liceu în dezvoltare și un gimnaziu cu limba de propunere română și o școală medie cu limba de predare germană;
- c) o școală Normală de Stat pentru învățători în Năsăud;
- d) școli de meserii, 3, de stat, cu limba de predare română și una de meserii și comerț, cu caracter comunal și cu limba de predare germană.

VII. Învățământul în general.

Între împrejurările date și cu frecvența care o am avut-o, în învățământ totuși, a fost satisfăcător, pe lângă toate greutățile ce-au stat în calea executării noului program satorit prin noua lege a învățământului¹⁰. Căci

¹⁰ „Lege pentru învățământul primar al statului și învățământul normal-primar”, din 26 iulie 1924, în C. Hamangiu, *Codul general al României...*, XI-XII, București, 1926, pp. 525-566, urmată de „Legea pentru modificarea legii asupra învățământului

nici acum, după 4 ani de la aplicarea noii legi, nu este un regulament pentru administrația interioară, nu este un orar tip pentru școlile cu 1, 2, 3 învățători. Multe chestiuni sunt lăsate încă la voia întâmplării.

Asociații.

Alături de aceste așezăminte culturale, mai conlucrează la promovarea intereselor de cultură și diferitele asociațiuni, reuniuni și cercuri culturale¹¹.

Pe teritoriul județului nostru funcționează Despărțământul ASTRA, reuniunile de femei române și săsești; apoi, cercurile misionare preoțești și cercurile culturale ale învățătorilor.

Bistrița, la 1 octombrie 1928.

Referentul Comisiunii Culturale, Grigore Pletosu.

Idem, d. 4525/1929, ff. 35-39.

Anexa.

Consiliul Județean al județului (sic!) Năsăud

Domnule Ministru

Având în vedere că, comitetul școlar județean al județului Năsăud (sic!) a hotărât pentru campania din vara anului 1928 construirea a 24 localuri de școală, și anume: 19 localuri cu câte 1 sală de clasă, atelier și locuință pentru director; 2 localuri cu câte 2 săli de clasă, atelier și locuință pentru director și 3 localuri cu câte 4 săli de clasă, atelier și locuință.

Având în vedere că unele din comunele în care sunt a se construi localuri de școală sunt dintre cele mai sărace din județ, iar ajutorul pe care îl poate da Comitetul școlar județean e abia de 600.000 lei și având în vedere că pentru acest județ, până în prezent, Onor. Minister n-a dat ajutoare în scopul de construcții școlare, decât numai 20.000 lei, pentru Prislop și 300.000 lei în 1927, la mâna d-lui. Prefect,

La propunerea Revizoratului școlar și a Delegației Permanente a Consiliului Județean, în ședința din 29 martie a. c., a decis să Vă roage, Domnule Ministru, să binevoiți a da la dispoziția Comitetului școlar județean un ajutor global, pe care îl va distribui comitetelor școlare de construcții, având acelea a Vă înainta acte justificative despre întrebuințarea sumelor.

Bistrița, la 29 martie 1928.

Onor Minister al Instrucțiunii,

București.

Ibidem, f. 12.

Anexa. 2.

Ministerul Instrucțiunii

Școala Inferioară de Meserii din Năsăud

Onorat Consiliu,

Socotindu-mă ca reprezentantul învățământului profesional și în calitatea mea, alăturat experienței vieții, mă face să pronunț în favoarea D-vs următoarele propuneri.

Unul din pivotul principal al vieții și al neamului nostru românesc ar urma să ia pași grabnici către faza industriei; dar noi, acestei ramuri îi dăm importanța cea mai din urmă, cu toate că am putea să ne uităm pes-

secundar și superior (examene și bacalaureat)", din 8 martie 1925, în *Ibidem*, pp. 567-569, „Regulamentul pentru aplicarea dispozițiilor din Legea asupra învățământului secundar și superior relative la examene și bacalaureat", în *Ibidem*, pp. 569-581 și „Legea asupra învățământului particular", din 22 decembrie 1925, în *Ibidem*, pp. 582-596. O scurtă perspectivă asupra cadrului legislativ în domeniu pentru întreaga perioadă interbelică la Adrian Onofreiu, „Aspecte – nu numai – legislative (1918-1940)", în *Monografia Colegiului Național „George Coșbuc” din Năsăud la 150 de ani de istorie (1863-2013)*, Ed. Napoca-Star, Cluj-Napoca, 2013, pp. 65-90.

11 O listă a tuturor celor care au activat în perioada interbelică, cuprinzând date despre anul înființării, membrii din conducere, scopul activității și data aprobării statutelor, în A.N.B-N, fond *Prefectura județului Năsăud-numere de bază*, d. 50/1939, *passim*.

te hotare și, să luăm de pildă pe vecinii noștri și, în special, poporul german, care ne-a arătat destul de evident cu ocazia războiului mondial că, cu (sic!) aparatele făcute și inovate de meseriași, era să câștige întreaga victorie; nemaivorbind că existența aproape a întregii populații, depinde de cunoștințele profesionale.

Dacă trecem peste Ocean, la noul continent american, o știe oricine că ocupația lor de predilecție este meseria.

Românii, oare nu trebuie să se gândească că numai prin agricultură și înaltă cultură, într-o bună zi nu vor mai putea să-și găsească posibilitatea existenței și atunci, forțat ne vom îndrepta și în direcția meseriilor, scotocind pământul în interiorul lui și găsind posibilitatea existenței.

Acei care vor avea această destinație vor fi elementele școalelor de Meserii, care astăzi se luptă cu mari greutăți pentru a-și ajunge ținta de mai sus. Pentru îndulcirea și preîntâmpinarea acestor greutăți, eu, subsemnatul, în numele Școalelor de Arte și Meserii din acest județ, rog pe Onoratul Consiliu Județean, să privească aceste școale, întocmai cum le privește și subsemnatul, votând în bugetul județului o sumă globală și corespunzătoare pentru ajutorarea acestor elemente sărace și lipsite de mijloace și care, cu drag vroiesc a contribui în viața socială cu cunoștințele industriale.

Directorul Școalei de Arte și Meserii din Năsăud,
29 martie 1928.

Ibidem, f. 19.

3.

Onorat

Consiliu Județean!

Relativ la administrația generală a Județului Năsăud de la ultima sesiune a Consiliului Județean avem onoarea a raporta următoarele:

În general, mersul administrației este normal, dar trebuie să observăm că administrația, care are de bază Legea pentru Unificarea Administrativă¹² întâmpină greutăți și dificultăți, legea, în multe cazuri, nu se execută așa cum a înțeles-o legiuitorul.

Cauza este, de o parte, că nu s-au edat¹³ încă regulamente pentru aplicarea legii; lipsind acest regulament, atât județul, cât și comunele, nu au putut întocmi regulamentele cerute de lege. În lipsa acestora executarea legii, așa cum am amintit, întâmpină greutăți și cu deosebire, hotărârile consiliilor comunale, a delegațiilor permanente comunale, precum și dispozițiilor luate de primarii din comunele rurale sunt, în multe cazuri, greșite, defectuoase, iar de altă parte, mersul bun al administrației, cu deosebire în comunele rurale, lasă mult de dorit, întrucât consiliile comunelor rurale sunt compuse în mare parte din oameni cu prea puțină carte, pentru a putea cunoaște și înțelege dispozițiile legii. Primarul are de interpret pe secretar, care asemenea, nu are calificarea recerută unui funcționar de carieră, nu pot și nu știu da îndrumările cuvenite, bazate pe lege și ordinațiuni, primarului și delegațiilor permanente comunale.

S-a constatat, că notarii, unde sunt secretari aleși, nu asistă la ședințele consiliului, urmarea este, că se iau de multe ori încheieri cu încălcarea dispozițiilor legale, ceea ce aduce cu sine, că autoritatea superioară anulează la încheieri, cauzându-se prin aceasta lucru superfluu și delegației permanente, și se întârzie rezolvarea chestiunilor.

Dar chiar și notarii, în multe comune, nu sunt în cunoștința completă a legii, unii interpretează greșit, alții nu înțeleg dispozițiile ei. Se observă aceasta din rapoartele notarilor, care cer mereu lămuriri.

Pentru de a putea delătura¹⁴ aceste neajunsuri, este de dorit ca, fie cu ocaziunea conferințelor administrative, fie cu conferințe convocate în acest scop, să se aducă la cunoștința notarilor și consilierilor comunali toate dispozițiile legii ce-i privesc, producând exemple de cazuri concrete și arătându-le interpretarea corectă a legii și ordonanțelor în vigoare.

¹² Pe larg în C. Hamangiu, *Legi noi de unificare 1922-1926*, București, 1926, pp. 338-403.

¹³ Elaborat.

¹⁴ Înlătura.

S-a constatat în mai multe cazuri că nu se pot lua sancțiuni contra primarului și membrilor delegațiilor permanente în cazurile prevăzute de lege: „rea administrație, prin acte vădite de nepricepere, rea credință sau neglijență culpabilă, care compromit interesele comunei”; sunt cazuri în care prefectul a sesizat consiliul pentru îndepărtarea primarului pentru astfel de acte constatate de pretor prin anchete, ori consiliul nu a îndepărtat pe primar și nu a aflat, că este cazul îndepărtării. Este de înțeles aceasta, deoarece primarul, câtă vreme are încrederea consiliului și lucrează împreună cu consiliul în aceeași direcțiune, nici când nu va fi pedepsit de acel consiliu, în care găsește numai prieteni, sancțiuni imediate nu se pot lua, ceea ce este în detrimentul administrației.

Este știut că, din partea autorităților în drept s-au luat dispozițiile necesare pentru modificarea Legii pentru Unificarea Administrativă și aceasta, în baza constatărilor, ce s-au observat în cursul execuției acestei legi și că, modificarea legii este luată în programul legilor, ce vor ajunge în discuția sesiunii viitoare a parlamentului; astfel, nu ținem de lipsă¹⁵, ca referitor la aceasta, să se facă acum propuneri concrete.

Avem onoare a raporta că, de la ultima sesiune a Consiliului s-au făcut următoarele mutări și numiri de funcționari: în locul d-lui. Enea Ciugudean, notar comunal în Dumitrița, demisionat, a fost numit domnul Bizo Dumitru.

Domnul notar comunal din Șieu-Sfântu a fost mutat, pe cale disciplinară, la notariatul Mintiu iar în locul domnului Bene a fost mutat din Mintiu, domnul Oanea Ioan, la notariatul Șieu-Sfântu.

Notariatul Coșbuc a fost completat cu domnul Ioan Tănase. A fost pedepsit cu mutare pe cale disciplinară domnul Victor Varna, notarul comunei Prundu Bârgăului.

A fost pensionat pe ziua de 15 octombrie pentru limită de vârstă domnul șef de birou principal Dimitrie Rebreanu, de la Serviciul Tehnic. Funcțiunea numitului a fost completată cu domnul Ionel Ianul.

În locul domnului picher Francisc Stentzel, absolvat, a fost numit domnul George Briciu, Miehs Mihăilă, picher din Rodna a fost mutat picher la Tihuța.

Domnul pretor Ceuca Gavril a fost mutat de la plasa Mocod la plasa Mociu, în județul Cluj. În locul domnului pretor Ceuca a fost mutat domnul Mihail Philippi, de la plasa Năsăud, iar în locul domnului Philippi la plasa Năsăud, a fost mutat pretorul plasei Mociu, Dr. Ion Ceuca.

Raportăm că în timpul acesta, d-l. Starac Victor Hugo, inspector administrativ, a cercetat și inspectat chestia bugetelor comunale deficitare.

Tot astfel am fost inspectați de domnul Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne, împreună cu inspectorul administrativ general, domnul Mihail Stănescu și inspector general administrativ Tomescu, care au inspectat și mai multe comune și, preturile Năsăud, Mocod.

Domnul inspector general administrativ Tomescu, afară de aceasta, a inspectat încă de două ori prefectura, precum și o dată, în pretura Lechința, Sângeorz-Băi și câteva comune. Rezultatul general al acestor inspecții a fost satisfăcător iar relativ la obiecțiunile făcute s-au luat dispozițiunile cuvenite.

Ce privește activitatea Delegației Permanente Județene, aceasta a rezolvit la timp toate chestiunile curențe ce cad în atribuțiunile ei, de hotărâri și avize, cum dovedesc și procesele-verbale de pe ședințele ținute, care au fost văzute și examinate și de către domnul inspector general administrativ Tomescu și Stănescu, aflându-le în toată regula.

Observăm că toate bugetele comunale au fost verificate și aprobate, asemenea, mai multe conturi de gestiune, apoi, modificări de bugete, aprobări de contracte de vânzare și cumpărare, edificări și reparări, construcții de poduri și drumuri, relativ la care se va face și raport separat de domnul raportor al comisiunii de Lucrări Publice.

Conturile județene sunt încheiate până în anul 1927 inclusiv și sunt prezentate spre verificare și aprobare. Raportăm că 20 comune nu au înaintat încă spre aprobare conturile de gestiune până în anul 1923, 25 comune nu au înaintat spre aprobare conturile din anii 1923-1926, și că 51 comune nu au înaintat încă spre aprobare conturile de gestiune pe anul 1927. Din conturile înaintate, cea mai mare parte sunt aprobate de Delegația Permanentă județeană, iar celelalte sunt în lucrare. S-au luat măsuri din partea domnului prefect și a Delegației Permanente, ca toate conturile de gestiune a comunelor, inclusiv cele pe anul 1927, să fie înaintate până la 30 noiembrie a. c.

15 Necesar.

Ce privește încasarea impozitelor, se constată că, până în prezent, nu s-a încasat numai 15-20%; motivul este criza financiară și economică, lipsa de numerar.

În chestiunea încadrării și înaintării funcționarilor județeni s-a înaintat Onoratului Consiliu o propunere separată.

Relativ la situația șoselelor, chestiunile economice, învățământ și situația sanitară din județ s-au înaintat rapoarte separate.

Bistrița, la 20 octombrie 1928.

George Linul, raportor¹⁶.

Idem, d. 4.524/1929, ff. 7-8.

4.

Comisia zootehnică a județului Năsăud

Înainte războiului, sub regimul trecut, chestiunile economice și zootehnice ale județului erau conduse după plasă și județ. Astfel, fiecare plasă își avea secțiunea economică și toate aceste secțiuni stăteau sub controlul secțiunii județene. Ministerul de Agricultură de pe acele vremuri și-a creat apoi anumite expoziții economice, care pe lângă chemarea lor economică, mai aveau și chemarea de a sprijini pe coloniști și pe secui, prin urmare, nu alimentau întotdeauna secțiile economice județene în general, ci lucrau din răspuneri pentru protejării lor.

Cu toate acestea, înainte de război în județul nostru se lucra și pe teren zootehnic, însă mai mult din inițiativa personală a conducătorilor economici! Și pe atunci se îngrijea ca să fie reproducători masculi de toate speciile, ba, s-au făcut și începuturi de a importa vite de rasă Pfingzgau din Elveția și Tirol! Asemenea și pentru îmbunătățirea cailor, statul a pus la dispoziția județului armăsari corespunzători și suficienți.

Războiul mondial, ca și în alte părți, asemenea și la noi a oprit dezvoltarea, ba, în multe ținuturi creșterea vitelor a dat îndărăpt în mod foarte simțitor. Nu e de mirat dacă această retrogradare a rămas stabilă câțiva ani și după război, cunoscute fiind grelele sarcini materiale ce a avut de suportat țara noastră în urma războiului.

Factorii responsabili însă au observat de cu bună vreme dezastrul la care se putea ajunge, dacă s-ar fi neglijat și pe mai departe acest ram al economiei noastre și astfel, cu Decizia ministerială nr. 35-1922 s-au înființat comisiuni zootehnice pe județe, dându-li-se atribuțiuni și asigurându-li-se și sprijinul material posibil.

Scopul principal al comisiunilor zootehnice este de a da îndrumări pentru creșterea, înmulțirea și perfecționarea animalelor domestice și de a controla aplicarea legilor, regulamentelor și a dispozițiilor referitoare.

Comisia zootehnică a județului nostru s-a înființat și și-a început activitatea abia în anul 1924, când s-a întocmit și primul buget.

Pe lângă posibilitatea de a crea venituri pentru formarea unui fond zootehnic, statul a venit în ajutorul crescătorilor de vite prin acordarea de împrumuturi fără dobândă, din care se pot cumpăra reproducători pe seama comunelor.

Astfel, s-au cumpărat și distribuit:

- în anul 1924: 30 tauri, 1 armăsar, 1 vier; în 1925: 14 tauri, 5 vieri; în 1927: 15 tauri, iar în anul curent vor trebui cumpărați și repartizați cel puțin 30 de tauri.

S-au fixat regiuni în care să se crească anumită rasă de vite, care corespunde mai bine aceluia ținut, cu un cuvânt, în direcția creșterii vitelor s-a făcut în început, și acum suntem în curs de activitate.

Nu întrelăsăm a accentua că și populația a început să înțeleagă rostul comisiei zootehnice și să vadă unele rezultate. Suntem siguri că va înțelege și mai bine, îndată ce va avea și județul nostru Camera sa de Agricultură, care va fi îndrumătorul principal și a chestiunilor zootehnice. Dacă s-a făcut ceva pentru îmbunătățirea

16 „Domnul raportor al Comisiunii Administrative, financiare și de control dă citire raportului către Consiliul Județean relativ la starea administrației județene și a comunelor din județ. Deciziune: raportul se ia la cunoștință și se înaintează Consiliului Județean. Bistrița, la 29 octombrie 1929. Din ședința Delegației Permanente a județului Năsăud”; *Ibidem*, f. 9.

creșterii vitelor cornute, nu putem tot așa, afirma și despre cai și, în special, în ținuturile muntoase locuite de români.

Motivul este că statul nu a dispus de armăsari de rasele care sunt potrivite pentru acele ținuturi și astfel, nu ne-a putut repartiza numărul recerut de armăsari. Suntem în buna credință că în viitor vom primi și armăsari în număr suficient și vom putea începe munca și în această direcție.

Treptat, și în măsura fondului ce-l vom alimenta an de an, vom da atențiunea cuvenită și creșterii celorlalte animale domestice.

De la înființarea comisiei zootehnice și până în prezent s-au ținut în total, 10 expozițiuni de vite și cai și s-au premiat mulți proprietari cu diplome, medalii și bani gata, în sumă de 143.000 lei.

În anul acesta sunt proiectate, de asemenea, expoziții de vite. În ce privește cultivarea și răspândirea plantelor de nutreț artificial, s-au distribuit în anul 1925, 937 kg. sămânță de lucernă, iar în acesta, conform publicării făcute în „Gazeta Oficială”, cu ajutorul Camerei de Agricultură din Dej și prin Consilieratul Agricol, se vor distribui 1.800 kg. sămânță de trifoi și lucernă, cu prețuri foarte reduse.

Prelegeri populare până în prezent s-au ținut 5, iar altele sunt proiectate pentru anul curent.

Pentru a populariza cunoștințele zootehnice cu începere din 1925 s-au distribuit, anual, câte 1.000 calendare zootehnice, ceea ce se va continua și în viitor.

S-au creat fonduri și s-au distribuit premii în bani, anual, câte 5.000 lei, pentru a fi împărțiți între îngrijitorii de reproducători ai comunelor. S-a distribuit medicina „Distol” pentru oi, în sumă de lei 20.000.

Din fondul zootehnic, pe lângă cele înșirate mai sus, s-a cumpărat și un teren de circa 36 jug., cu casă și edificii economic, în sumă de lei 550.000, care teren, împreună cu cel primit prin reforma agrară, formează lotul zootehnic al județului nostru, de aproape 100 jug. de pământ.

Scopul este ca pe acest teren să se crească și susțină tăurași și vițele de rasa Pfinzgau, care la timpul său, vor fi distribuite comunelor și proprietarilor, conform modalităților ce se vor cunoaște din timp.

Recunoaștem că este încă foarte mult de dorit, însă cu ajutorul statului și al proprietarilor și, în special, bazați pe credința că vom fi înțeleși de toți, vom ajunge, cu timpul, în acea situație dorită, va județul nostru să ajungă model între celelalte județe, fiind convinși că atunci și situația materială a crescătorilor de vite va fi mulțumitoare și astfel, vor putea lucra din răspuțeri și cu mai multă râvnă, fiindu-le și câștigurile bănești asigurate.

Idem, d. 4.528/1929, ff. 16-17.

5.

Către

Consiliul Județean al județului (sic!) Năsăud

Bistrița

Onorat Consiliu!

Referitor la starea șoselelor naționale și județene am onoare a Vă prezenta raportul de mai jos.

În primul rând constat din nou că starea șoselelor în general, este rea. Această simptomă generală a căilor de comunicație izvorăște din starea economică rea a țării, adică lipsa mijloacelor materiale ale populației. Vom arăta mai jos cauzele locale care contribuie la această situație și vom încerca de a căuta mijloace pentru îmbunătățirea circulației, un factor de cea mai mare importanță la îmbunătățirea stării materiale a populației acestui județ.

Socotind că cuvântul domnului prim-ministru, că anul curent este un an de tranziție pentru aranjarea și îmbunătățirea stării economice a țării, o îmbunătățire simțitoare a căilor de comunicație în anul curent nu vom observa, dar vom putea aștepta în anii viitori.

Șosele naționale. Creditele promise pe anul curent sunt foarte modeste. Mai mici decât cele obținute în anii din urmă. De exemplu, în anul curent am primit pentru împietruirea șoselelor naționale creditul de 556.000 lei, ceea ce înseamnă pe km., suma de 3.880 lei, adică circa 10-12 m³ pe km., unde nevoia pe lângă starea actuală a șoselelor, pentru a restabili starea șoselelor, este de circa 100.200 m³ pe km.

În vederea cantităților reduse, am fost siliți a reduce împietruirea la o șosea unde, cu cantitatea mică, vom putea ameliora starea șoselei. Astfel, vom împietru în anul curent numai șoseaua națională Cluj-Bucovina.

Creditele obținute pentru lucrări de arte sunt foarte mici, se restrâng la unele reparaturi mici, inevitabile pentru întreținerea circulației.

Credem că ar fi consult¹⁷ ca, în vederea eventualelor credite care se vor deschide în decursul anului, consiliul județean să intervină la Ministerul Lucrărilor Publice pentru a obține unele credite necondiționat necesare pentru ameliorarea în principal a stării șoselelor, pentru a veni în ajutorul populației județului, care în majoritate, trăiește din transporturi pe șosele județului. Pentru acest scop ajutorul necesar ar fi circa 8-10.000.000 lei, cu care, pe lângă celelalte șosele, în principal ar trebui reabilitată șoseaua națională Be-clean-Moisei.

Șosele județene. Aceste șosele sunt într-o stare atât de rea, că în cazul, dacă în curând nu vor fi reparate, sunt expuse la distrugere totală, iar circulația va fi întreruptă. Șosele județene, încă din începutul războiului nu au fost împietruite niciodată în mod corespunzător, chiar unele sectoare nu au fost împietruite deloc. Platforma șoselelor este uzată total, astfel că azi, circulația se face pe pavajul șoselei, dar sunt și locuri unde și acest pavaj de fundație este distrus și șoseaua prezintă tipul unui drum de câmp.

Veniturile județului pentru întreținerea șoselelor sunt mici, de altă parte, și aceste venituri mici incurg foarte târziu, astfel că lucrările devin in-executabile din cauza iernii. Veniturile total pentru șosele județene este de circa 6.000.000 lei. Din acest venit consumă personalul și administrația șoselelor suma de 3.000.000 lei. Proporția abnormală între venite și cheltuieli personale și administrative izvorăște din faptul că județul este silit de a plăti și personalul stratului de pe șosele naționale și toate cheltuielile de administrație cu șosele naționale. Aceste cheltuieli necesită suma de circa 1.600.000 lei.

Astfel pentru întreținerea șoselelor, repararea și reconstruirea obiectelor de artă, ne rămâne un rest de 3.000.000 lei. Această sumă ne-ar sta la dispoziție, dacă încasările s-ar putea executa total, conform ordinelor date pentru încasarea prestației.

Experiențele făcute cu încasările prestației sunt foarte triste. Se fac încasări principale în timpul toamnei, astfel, în primăvară și vară, nici personalul nu se poate achita regulat. Fără de aceasta, circa 30% a sumelor impuse nu se pot încasa, astfel, suma disponibilă pentru obiecte de artă și întreținere a șoselelor nu e suficientă. Notăm mai departe că podurile mari, cu importanță deosebită pentru circulație, trebuiesc reconstruite. Astfel, deja prin aceste lucrări, suma disponibilă vine exhaustată¹⁸ în cea mai mare parte. De exemplu, în anul curent, a rămas disponibil pentru împietruirea șoselelor suma de 150.000 lei, adică pe km., 600 lei, ceea ce corespunde la 2 m³ pietriș pe km.

În anul curent este în curs terminarea podului Hrubei, proiectat și, reconstruirea Podului nr. 1 de pe șoseaua județeană Salva-Cârlibaba, care lucrări vor consuma circa 2.000.000 lei. Având pe teritoriul județului circa 260 km șosele județene și 730 poduri, dintre care 326 sunt rele, este evident că sumele disponibile nu sunt suficiente pentru un program de lucru sistematic. De prezent, suntem siliți a recurge la reparaturi provizorii, cele mai necesare, cu care putem evita cheltuieli mai mari.

Perspectiva care ni se deschide pe viitor, pe lângă împrejurările actuale, este foarte tristă. Spre a putea aduce o îmbunătățire la starea căilor de comunicație județene, ar trebui să fie executat în timp scurt următoarele lucrări:

1. Împietruirea generală a șoselelor, nefiind împietruire șoselele de 5 ani, 4.000.000 lei;
2. Reconstruirea podurilor mai mari de 10 m (Feldru, Blăjenii de Jos, Jelna, Orhei și Lechința); 4.000.000 lei;
3. Reconstruirea podurilor mai mici de pe șoselele județene, 3.000.000 lei;
4. Apărări, regulări și torente, 6.000.000 lei;
5. Cantoane și bariere, 3.000.000 lei; în total, 20.000.000 lei.

Rezoluția singură și inevitabilă este realizarea acestei sume prin un împrumut ieftin și amortizabil pe timp îndelungat.

Repet, ca încheiere, că fără suma indicată mai sus, vor rămâne zadarnice orice efortări din partea serviciului, de a salva șoselele de la o distrugere totală, ce necondiționat trebuie să urmeze în scurt timp și care se va resimți în modul cel mai adânc în viața economică a acestui județ.

¹⁷ Potrivit, necesar.

¹⁸ Cheltuită, epuizată.

Dar conștiut¹⁹ de responsabilitatea enormă provocată de lipsa continuativă de bani, suntem nevoiți a declara înaintea D-voastre că serviciul nu poate prelua, pe lângă împrejurări actuale, orice răspundere pentru siguranța circulației.

Bistrița, la 22 martie 1929.

Șeful serviciului, ing. șef. Schöppfum²⁰.

Idem, d. 4.525/1929, ff. 3-5.

Anexa.

Programul

lucrărilor necesare pe șoselele județene pe anii 1928-1936, conform articolului 223 a legii despre Unificarea Administrativă.

A. Poduri

1. Șoseaua județeană Salva-Cârlibaba:

- reconstruirea podului nr. 1: 2.600.000 lei
- reconstruirea podului nr. 76: 2.400.000 lei

2. Șoseaua județeană Herina-Matei:

- reconstruirea podului nr. 13: 900.000 lei

3. Șoseaua județeană Bistrița-Budacul de Sus:

- reconstruirea podului nr. 22, 24: 1.500.000 lei

4. Șoseaua județeană Orhei-Pietriș:

- reconstruirea podului nr. 2-3: 600.000 lei

5. Șoseaua județeană Bistrița-Șintereag:

- reconstruirea podului nr. 28

B. Reconstruirea și apărarea șoselelor

6. Repararea și apărarea șoselei județene Salva-Cârlibaba, în comuna Nepos: 1.200.000 lei

7. Regularea torenților pe șoseaua județeană Salva-Cârlibaba, km. 0-26: 5.000.000 lei

8. Reconstruirea șoselei județene între comuna Ragla și Orhei: 2.000.000 lei

C. Cantoane

Reconstruirea cantoanelor Jidovița și Ilva: 1.200.000 lei.

Total: 18.000.000 lei.

Bistrița, la 31 octombrie 1928.

Idem, d. 2.846/1929, f. 13.

6.

Onorat Consiliu Județean!

Avem onoare a Vă înainta raportul general sanitar asupra stării de sănătate și de igienă a județului Năsăud pe ultimele 5 luni, adică de la ultima sesiune ordinară a consiliului județean.

Desfășurarea serviciului sanitar în general, a decurs normal. Cu 1 februarie 1929 s-a creat încă o circumscripție sanitară rurală, unde a fost numit în mod provizoriu d-l. Dr. Emil Bodescu. Astfel, județul are 12 circumscripții sanitare rurale, fiecare își are titularul său. Toți medicii de circumscripție și-au îndeplinit serviciul în mod conștiincios, deplasându-se în fiecare comună de 2-3 ori, la nevoie, chiar și de mai multe ori, când au examinat și controlat tot ce se aduce în legătură cu sănătatea, cu salubritatea și igiena publică.

¹⁹ Conștienți.

²⁰ „Extras: Avizul Comisiunii de lucrări publice din 25 martie 1929. Domnul raportor Anastasiu Bejan dă citire raportului asupra situației șoselelor și a lucrărilor publice precum și avizul delegației permanente. Comisiunea, în conformitate cu avizul delegației permanente, înaintază consiliului județean următorul aviz: Propunem ca raportul din chestiune să fie luat la cunoștință, iar relativ la aducerea în stare normală a drumurilor și obiectelor de artă, să fie luate, după putință, dispozițiunile cuvenite pentru procurarea mijloacelor necesare”; *Ibidem*, f. 2.

Ceea ce privește salubritatea comunelor, deși nu se observă pretutindeni o curățenie a străzilor, a curțiilor, a șanțurilor și a piețelor, în general, despre comunele acestui județ se poate afirma că sunt curate.

În școli și în curtea lor curățenia a fost neexcepțională, elevii s-au prezentat curat; boli molipsitoare între ei nu au obvenit²¹. Dintre boalele sporadice predominante, amintesc anghina catarală, bronșite, diaree, râie.

În ce privește mișcarea epidemiilor, avem onoare a raporta următoarele:

I. Județul nostru și în aceste 5 luni a fost cruțat de boli infecto-contagioase, s-au ivit ici, colea, cazuri sporadice, dar cuvenit intervenției momentane și luării cu severitate și conștiinciozitate a tuturor măsurilor de combatere, nu s-a dezvoltat o epidemie. Numai în comuna Poiana Ilvei am avut a ne lupta cu o mică pandemie de febră tifoidă, îmbolnăvind-se în timp scurt 15 inși. Aici, după ce s-a constatat că contagiul se propagă prin contact – și după ce s-a făcut o razie în întreaga comună, după cazuri de îmbolnăviri tănuite sau ușoare – luând măsurile de combatere și executând serovaccinările antitifice asupra întregii populații, din acel moment nici o îmbolnăvire nu a obvenit²².

Cazuri de febră tifoidă au mai obvenit încă 27; cazuri, în 8.

Au obvenit în mod sporadic însă următoarele boli infecto-contagioase:

1. Scarlatina, în total, 58 cazuri, în 7 comune, din acestea, 21 cazuri în Năsăud.

Comuna urbană Năsăud, unde sunt îngrămădite o mulțime de școli cu peste 1.000 de elevi, nu dispune de infirmerie, bolnavii trebuie să fie transportați pentru izolare și tratament medical în spitalul public din Bistrița. La multe intervenții Ministerul Sănătății a dat întreg angajamentul pentru o infirmerie de 15 paturi. Astfel, de acum înainte izolările prime se vor putea face în această infirmerie, rămânând ca orașul Năsăud să dea infirmierile necesare. Celelalte cazuri de scarlatină se împărțesc între comunele Mijlocenii Bârgăului, 6 cazuri, apoi, Rebrîșoara, Mocod, Sângeorz-Băi, Dumitra, Chiraleș, Salva, câte 2 cazuri.

2. Pojar a fost numai 8 cazuri, iar antrax, 3 cazuri.

II. 1. Din boalele sociale avem evidențiați 202 tuberculoși, din care au decedat 7, s-au vindecat 11.

2. Cancer, în 19 cazuri, din care 3 au decedat.

3. Conjunctivită granuloasă (trachomă) sunt 17 cazuri, s-a vindecat un caz.

4. Sifilis, 575 cazuri, s-au vindecat 15, au decedat 2. Mai mulți sifilizați sunt în comunele Monor, Gledin; aici, o echipă constatatoare din 2 medici a luat în tratament radical 206 sifilitici, ar urma ca acest tratament să continue. În combaterea sifilisului toți medicii de circumscripție își dau tributul lor și sunt foarte prețioase organe de combatere ambulatoarele policlinice.

III. În ceea ce privește mișcarea populației, avem onoare a raporta că în aceste 5 luni s-au născuți vii, 1.581 inși, numărul celor morți e de 1.033; rezultă un plus de 548; născuți morți sunt 11, mai mulți au murit în vârstă de la 50 de ani în sus, în total, 456; asemenea, până la vârsta de 1 an, total, 286. Mai mică a fost mortalitatea de la 6-10 ani, total, 15. Mai mulți au decedat de debilitate congenitală, total, 251, de bătrânețe, total, 307, apoi, urmează pneumonia, cu 185 cazuri, boalele aparatului circulator, cu 61 cazuri, tuberculoze, cu 49 cazuri, nefrite, 26 cazuri, cancer, 20 cazuri, sinucideri, 20 cazuri.

IV. În ceea ce privește asistența socială:

În total, sunt 92 moașe comunale și 28 practiciene; femeile la faceri, sunt majoritatea, absolut asistate de moașe cu diplomă.

În comunele Rodna, Maieru, Șanț, Ilva Mare, Prund și Tiha Bârgăului, Telciu, sunt, în total 180 copii orfani, dați în îngrijire familială țăranilor noștri. Acești copii sunt, în mare parte, din Orfelinatul de Stat din Cluj, toți aceștia sunt bine îngrijiți și nutriți.

În orașul Bistrița este un orfelinat de fete, în legătură cu Școala Inferioară Profesională și un azil pentru infirmi.

V. Nevoile are se impun în chestiuni sanitare:

1. Prevederea circumscripțiilor sanitare cu etuvă mobilă de dezinfectare.

²¹ Nu s-au manifestat; cu sensul că nu au fost epidemii.

²² Nu s-a semnalat.

2. Instituirea în fiecare circumscripție sanitară a unui post de agent sanitar. Azi avem 6 agenți sanitari, e nevoie, încă de 6 inși.

3. Crearea unei circumscripții sanitare urbană în Bistrița și, a cel puțin unei circumscripții sanitare rurală, ca să fie, barem în situația dinaintea războiului mondial.

4. La combaterea tuberculozei, instituirea comitetelor de combatere comunală.

5. Clădirea unui spital în Năsăud.

6. Luminarea mamelor și a viitoarelor mame în ale alimentației materne și îngrijirea rațională a nou născutului, până la vârsta de 1 an.

7. Combaterea sifilisului până la stărpirea lui totală.

8. Instruirea populației în prevenirea boalelor infecto-contagioase și ale combaterii tuberculozei, a sifilisului și a alcoolismului, apoi, în ale igienei locuinței, alimentației publice.

Medicii de circumscripție au ținut conferințe în fiecare comună din domeniul acesta, dar este nevoie de contribuția tuturor factorilor de conducere din comunele rurale și de o muncă intensivă și îndelungată, ca roadele să poată fi observate.

Rog binevoiți a lua prezentul raport spre cunoștință.

Bistrița, la 22 martie 1929.

Dr. s. s. indescifrabil, raportor.

Idem, d. 4.527/1929, ff. 3-6.

Dokumentarische Beitrage zu der Lage der Verwaltung des Kreises Bistritz-Nassod 1928-1929

(Zusammenfassung)

Die Entwicklung des Verwaltungswesens, wurde zwischen den Weltkriegen als einen unbeständigen aber fortwährenden Prozess Weltkriegen definiert.

Die Notwendigkeit einer generellen Organisation welche, die verschiedenen Vorschriften im alten Königreich als auch in allen Provinzen die nach dem Jahre 1918 dem Rumänien angeschlossen wurden, Diese Lage verursachte eine stürmische Aufregung auf diesem Gebiet.

Diese wurden durchgeführt durch die grundlegenden Vorschriften (Das Grundgesetz von 1929) oder durch die organischen Gesetze (Verwaltungsgesetz von 1925 und das Gesetz der lokalen Verwaltung im Jahre 1929) durch welche das Konzept der Verwaltungsorganisation in einem nationaleinheitlichen rumänischen Staat.

Die Dokumenten welche wir weiter Ihnen vorlegen, behalten die ursprünglichen Informationen von den administrativen Diensten, die dem Kreisrat Nassod untergeordnet waren.

Diese wurden auf Grund der Verordnungen der legalen Errichtungsverordnungen, der lokalen Behörden, welche tätig am Anfang des Jahres 1927 war.

Diese fassen die grundlegenden Verordnungen der Tätigkeit der Kreisdiensten, vor der Gründung, der speziellen Kommissionen des Kreisrats. Sogleich erfahren wir interessante Äußerungen über die Lage über die verschiedenen Gebiete: Ökonomie, Kultur und Erziehungswesen, Verwaltungswesen, Tierzucht, Verkehrswesen Gesundheitswesen, Forstwirtschaft.

Alle diese prägen ein allgemeines Bild der Verwaltung des Nassoder Kreises ein, so behalten wir auf der ersten Reihe die guten Errungenschaften aber auch sehr viele negative Aspekte, am meisten dem Kriege zufolge.

Zugleich, diese Dokumenten zeigen auch den Fortschritt- soviel es möglich war- zwischen den ordentlichen Sitzungen des Kreisrates, welche die repräsentative Institution der lokalen Verwaltung im Kreis Bistritz-Nassod war.